

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет хімії, екології та фармації
Кафедра екології та охорони навколишнього середовища

СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни
ЕКОЛОГІЧНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ ТА АУДИТ
підготовки магістра
спеціальності 101 «Екологія»
освітньо-професійної програми
«Екологія»
для денної та заочної форм навчання

Силабус навчальної дисципліни «Екологічне інспектування та аудит»
підготовки магістра, галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 101
«Екологія», освітньо-професійної програми «Екологія».

Розробник: Караїм О. А., доцент кафедри екології та охорони навколишнього
середовища, кандидат економічних наук, доцент

**Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри
екології та охорони навколишнього середовища**

протокол № 2 від 18 вересня 2020 р.

Завідувач кафедри:

Гулай Л. Д.

І. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	10 Природничі науки, 101 «Екологія» Екологія магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 2
		Семестр3
		Лекції 28 год.
		Практичні (семінарські) 28 год.
		Самостійна робота 84 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Консультації 10 год.
		Форма контролю: екзамен
Мова навчання		Українська

Таблиця 2

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	10 Природничі науки, 101 «Екологія» Екологія магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 1
		Семестр 2
		Лекції 12 год.
		Практичні (семінарські) 12 год.
		Самостійна робота 108 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Консультації 18 год.
		Форма контролю: екзамен
Мова навчання		Українська

ІІ. Інформація про викладача

Караїм Ольга Анатоліївна

Науковий ступінь **кандидат економічних наук**

Вчене звання **доцент**

Посада **доцент**

Контактна інформація (+380667454582, Olha.Karaim@vnu.edu.ua)

Дні занять *посилання на електронний розклад:*

<http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Серед превентивних заходів, які повинні гарантувати екологічну безпеку, велика роль належить екологічному інспектуванню. Основним змістом *інспектування* є попередження і виявлення порушень законодавства про охорону навколишнього середовища незалежно від суб'єкта права. Здійснюючи контроль за господарською діяльністю юридичних і фізичних осіб державні органи інспектування наділені широким колом повноважень, прав та обов'язків.

Майбутній фахівець-еколог повинен добре знати структуру державних органів контролю і нормативні документи, що регламентують умови інспекторської перевірки додержання підприємствами, установами і організаціями екологічного законодавства.

2. Пререквізити. Вивчення навчальної дисципліни «Екологічне інспектування та аудит» базується на таких попередніх курсах як: економіка природокористування та охорони навколишнього середовища, економічна теорія, методи екологічних досліджень, моніторинг довкілля, українське та міжнародне природоохоронне законодавство, організація управління в екології.

Постреквізити. Знання із дисципліни «Екологічне інспектування та аудит» необхідні для подальшої професійної діяльності випускників за спеціальністю «Екологія».

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Екологічне інспектування та аудит» є опанування принципами та методами здійснення контролю і нагляду за станом довкілля та за впливом виробничих підприємств і інших джерел забруднення на навколишнє середовище, застосування адміністративних санкцій за порушення природоохоронного законодавства

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методологія здійснення контролю за виконанням заходів з охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, принципи застосування адміністративних покарань за порушення природоохоронного законодавства.

Основні завдання курсу спрямовані на отримання спеціалістом-екологом практичних знань із запобігання, встановлення та усунення правопорушень природоохоронного законодавства, що виникають або можуть виникнути під час здійснення господарської діяльності підприємств або окремих громадян.

4. Результати навчання (компетентності):

Вивчивши дисципліну студенти умітимуть оцінювати ландшафтне і біологічне різноманіття та аналізувати наслідки антропогенного впливу на природні середовища; оцінювати потенційний вплив техногенних об'єктів та господарської діяльності на довкілля; володітимуть здатністю до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та

оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог; здатністю оцінювати рівень негативного впливу антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину; обстежувати джерела забруднення або пошкодження навколишнього середовища чи його окремих компонентів; виявляти і оцінювати вплив негативних чинників на стан довкілля; приймати відповідні заходи щодо усунення виявлених правопорушень природоохоронного законодавства та притягнення винних у цьому осіб до відповідальності; сприяти відшкодуванню збитків, нанесених довкіл्लю, інженерним спорудам, суб'єктам підприємницької діяльності та окремим громадянам.

А також будуть компетентними у таких питаннях: теоретичні положення та методологічні основи екологічного інспектування; порядок проведення інспекторських перевірок по охороні довкілля; особливості застосування заходів впливу до порушників; особливості здійснення державного контролю за охороною та раціональним використанням водних ресурсів; особливості здійснення державного контролю за станом атмосферного повітря; особливості здійснення державного контролю за охороною земельних ресурсів та утворенням, розміщенням і утилізацією відходів; особливості здійснення державного контролю у галузі охорони та використання лісів та інших рослинних ресурсів; особливості здійснення державного контролю за охороною та використанням тваринного світу (рибних ресурсів); особливості здійснення державного контролю за дотриманням заповідного режиму.

5. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 3

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					ФК/ Бали
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Практ. (Семін.)	Конс.	Сам. роб.	
1	2	3	4	5	6	7
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.						
Загальні положення екологічного інспектування. Здійснення державного контролю за охороною водних ресурсів, атмосферного повітря, земель, лісів та інших рослинних ресурсів.						
Тема 1. Основні вимоги щодо організації робіт із екологічного інспектування.	11	2	2	1	6	ДС,РЗ/З
Тема 2. Державні органи екологічного контролю та інспектування.	11	2	2	1	6	ДС,РЗ/З
Тема 3. Здійснення державного контролю за охороною та раціональним використанням водних ресурсів.	11	2	2	1	6	ДС,РЗ/З
Тема 4. Здійснення державного контролю в галузі охорони	10,5	2	2	0,5	6	ДС,РЗ/З

атмосферного повітря.						
Тема 5. Здійснення державного контролю за охороною земель.	10,5	2	2	0,5	6	ДС,РЗ/3
Тема 6. Здійснення державного контролю за використанням надр.	10,5	2	2	0,5	6	ДС,РЗ/3
Тема 7. Здійснення державного контролю в галузі збереження лісів	10,5	2	2	0,5	6	ДС,РЗ/2
Разом за змістовим модулем 1	75	14	14	5	42	20
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.						
Здійснення державного контролю в галузі збереження тваринного світу та дотримання заповідного режиму, поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами. Екологічний контроль на державному кордоні. Види відповідальності та застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства.						
Тема 8. Здійснення державного контролю в галузі збереження рослинних ресурсів	11	2	2	1	6	ДС,РЗ/3
Тема 9. Здійснення державного контролю в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.	11	2	2	1	6	ДС,РЗ/3
Тема 10. Здійснення державного контролю за дотриманням заповідного режиму	11	2	2	1	6	ДС,РЗ/3
Тема 11. Здійснення державного контролю у сфері поводження з відходами	10,5	2	2	0,5	6	ДС,РЗ/3
Тема 12. Здійснення державного контролю у сфері поводження з небезпечними хімічними речовинами.	10,5	2	2	0,5	6	ДС,РЗ/3
Тема 13. Види відповідальності за порушення природоохоронного законодавства.	10,5	2	2	0,5	6	ДС,РЗ/3
Тема 14. Застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства.	10,5	2	2	0,5	6	ДС,РЗ/2
Разом за змістовим модулем 2	75	14	14	5	42	20
Модульна контрольна робота 1						30
Модульна контрольна робота 2						30
Усього годин	180	28	28	10	84	100

Таблиця 4

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					ФК/ Бали
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Практ. (Семін.)	Конс.	Сам. роб.	
1	2	3	4	5	6	7

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальні положення екологічного інспектування. Здійснення державного контролю за охороною водних ресурсів, атмосферного повітря, земель, лісів та інших рослинних ресурсів.						
Тема 1. Основні вимоги щодо організації робіт із екологічного інспектування.	12	1	1	2	8	ДС,РЗ/3
Тема 2. Державні органи екологічного контролю та інспектування.	12	1	1	2	8	ДС,РЗ/3
Тема 3. Здійснення державного контролю за охороною та раціональним використанням водних ресурсів.	11	1	1	1	8	ДС,РЗ/3
Тема 4. Здійснення державного контролю в галузі охорони атмосферного повітря.	10	0,5	0,5	1	8	ДС,РЗ/3
Тема 5. Здійснення державного контролю за охороною земель.	10	0,5	0,5	1	8	ДС,РЗ/3
Тема 6. Здійснення державного контролю за використанням надр.	10	0,5	0,5	1	8	ДС,РЗ/3
Тема 7. Здійснення державного контролю в галузі збереження лісів	10	0,5	0,5	1	8	ДС,РЗ/2
Разом за змістовим модулем 1	75	5	5	9	54	20
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Здійснення державного контролю в галузі збереження тваринного світу та дотримання заповідного режиму, поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами. Екологічний контроль на державному кордоні. Види відповідальності та застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства.						
Тема 8. Здійснення державного контролю в галузі збереження рослинних ресурсів	12	1	1	2	8	ДС,РЗ/3
Тема 9. Здійснення державного контролю в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.	12	1	1	2	8	ДС,РЗ/3
Тема 10. Здійснення державного контролю за дотриманням заповідного режиму	11	1	1	1	8	ДС,РЗ/3
Тема 11. Здійснення державного контролю у сфері поводження з відходами	10	0,5	0,5	1	8	ДС,РЗ/3
Тема 12. Здійснення державного контролю у сфері поводження з небезпечними хімічними речовинами.	10	0,5	0,5	1	8	ДС,РЗ/3
Тема 13. Види відповідальності за порушення природоохоронного законодавства.	10	0,5	0,5	1	8	ДС,РЗ/3

Тема 14. Застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства.	10	0,5	0,5	1	8	ДС,РЗ/ 2
Разом за змістовим модулем 2	75	5	5	9	54	20
Модульна контрольна робота 1						30
Модульна контрольна робота 2						30
Усього годин	150	10	10	18	112	100

Форма контролю (ФК)*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ / К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота / контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору та ін.

6. Завдання для самостійного опрацювання

Таблиця 5

Теми для самостійної роботи

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Предмет та мета дисципліни «Екологічне інспектування та аудит».	2
2	Завдання дисципліни «Екологічне інспектування та аудит».	2
3	Порядок проведення інспекторської перевірки.	3
4	Документальне оформлення інспекторської перевірки.	3
5	Система органів екологічного контролю.	3
6	Повноваження органів екологічного контролю.	3
7	Форми екологічного контролю.	3
8	Перевірка водоохоронної діяльності промислових об’єктів.	3
9	Екологічний контроль за впливом сільськогосподарських об’єктів на водні ресурси.	3
10	Основні порушення водного законодавства.	3
11	Перевірка стаціонарних джерел забруднення повітря.	3
12	Перевірка пересувних джерел забруднення повітря.	3
13	Основні порушення законодавства про охорону атмосферного повітря.	3
14	Державний контроль за охороною земель.	3
15	Основні порушення земельного законодавства.	3
16	Державний контроль за використанням надр.	3
17	Основні порушення в галузі використання надр.	3
18	Державний контроль лісів та інших рослинних ресурсів.	3
19	Вилучення знарядь незаконного добування природних ресурсів і виробленої з них продукції.	3
20	Основні порушення законодавства в галузі збереження лісів.	3
21	Основні порушення законодавства в галузі збереження рослинних ресурсів.	3

22	Державний контроль у галузі охорони, використання та відтворення тваринного світу.	3
23	Основні порушення законодавства про тваринний світ.	3
24	Державний контроль за природокористуванням і заповідним режимом на територіях природно-заповідного фонду.	3
25	Основні порушення законодавства про природно-заповідний фонд.	3
26	Державний контроль за поводженням із відходами.	3
27	Перевірка об'єктів щодо питань поводження з відходами.	3
28	Основні порушення у сфері поводження з відходами.	3
29	Державний контроль у сфері діяльності, пов'язаної з пестицидами й агрохімікатами.	3
30	Адміністративні заходи впливу.	3
31	Протокол про адміністративне правопорушення.	3
32	Постанова в справі про адміністративне правопорушення.	3
33	Заходи дисциплінарного впливу.	3
34	Відшкодування збитків, завданих порушенням екологічного законодавства.	3
35	Обмеження або припинення фінансування об'єктів будівництва.	3
36	Обмеження або зупинення виробничої діяльності.	3
37	Припинення дії дозволів та права спеціального використання природних ресурсів.	3
38	Притягнення до кримінальної відповідальності.	3
	Разом	112

IV. Політика оцінювання

1. Оцінювання

Оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 100 бальною шкалою. Оцінка включає в себе поточний контроль (оцінюється робота під час виконання практичних завдань) та підсумковий модульний контроль. Максимальна кількість балів з поточного контролю – 40. Максимальна кількість балів, які студент може отримати під час модульного контролю – 60.

Виконання індивідуальних завдань програмою не передбачається.

Якщо за результатами поточного і модульного контролю студентом накопичено не менше 75 балів і він погоджується з таким результатом, оцінка може виставлятися без складання екзамену, але за обов'язкової присутності на ньому. В іншому випадку студент складає екзамен. Максимальна оцінка, яку можна отримати за екзамен – 60 балів. Підсумкова оцінка включає в себе оцінку з поточного контролю і екзамену.

2. Політика викладача щодо студента

Всі учасники освітнього процесу повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, Статуту і Правил внутрішнього розпорядку ВНУ імені Лесі Українки, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності та толерантності. Недопустимі запізнення на

заняття, користування гаджетами в особистих цілях, списування. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції та практичні заняття курсу.

3. Політика щодо академічної доброчесності

Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватись академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання, та провадження наукової діяльності.

Дотримання академічної доброчесності передбачає: самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної діяльності.

4. Політика щодо дедлайнів та перескладання

Якщо студент з будь-якої причини був відсутній на заняттях, то він/вона вивчає теоретичний матеріал самостійно, використовуючи навчальні посібники та виконує всі завдання для практичних робіт. Прозвітуватися про виконання можна під час консультацій. Перескладання модульних контрольних робіт заборонене.

V. Підсумковий контроль

Екзамен проходить в усній формі (в умовах дистанційного навчання на платформі Teams).

Запитання на екзамен

1. Предмет та мета дисципліни «Екологічне інспектування та аудит».
2. Завдання дисципліни «Екологічне інспектування та аудит».
3. Порядок проведення інспекторської перевірки.
4. Документальне оформлення інспекторської перевірки.
5. Система органів екологічного контролю.
6. Повноваження органів екологічного контролю.
7. Форми екологічного контролю.
8. Перевірка водоохоронної діяльності промислових об'єктів.
9. Екологічний контроль за впливом сільськогосподарських об'єктів на водні ресурси.
10. Основні порушення водного законодавства.
11. Перевірка стаціонарних джерел забруднення повітря.
12. Перевірка пересувних джерел забруднення повітря.
13. Основні порушення законодавства про охорону атмосферного повітря.
14. Державний контроль за охороною земель.
15. Основні порушення земельного законодавства.
16. Державний контроль за використанням надр.
17. Основні порушення в галузі використання надр.
18. Державний контроль лісів та інших рослинних ресурсів.
19. Вилучення знарядь незаконного добування природних ресурсів і виробленої з них продукції.
20. Основні порушення законодавства в галузі збереження лісів.

21. Основні порушення законодавства в галузі збереження рослинних ресурсів.
22. Державний контроль у галузі охорони, використання та відтворення тваринного світу.
23. Основні порушення законодавства про тваринний світ.
24. Державний контроль за природокористуванням і заповідним режимом на територіях природно-заповідного фонду.
25. Основні порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
26. Державний контроль за поводженням із відходами.
27. Перевірка об'єктів щодо питань поводження з відходами.
28. Основні порушення у сфері поводження з відходами.
29. Державний контроль у сфері діяльності, пов'язаної з пестицидами й агрохімікатами.
30. Адміністративні заходи впливу.
31. Протокол про адміністративне правопорушення.
32. Постанова в справі про адміністративне правопорушення.
33. Заходи дисциплінарного впливу.
34. Відшкодування збитків, завданих порушенням екологічного законодавства.
35. Обмеження або припинення фінансування об'єктів будівництва.
36. Обмеження або зупинення виробничої діяльності.
37. Припинення дії дозволів та права спеціального використання природних ресурсів.
38. Притягнення до кримінальної відповідальності.

VI. Шкала оцінювання

Таблиця 6

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література

1. Білявський Г. О. Практикум із загальної екології : Навч. посіб. / Г. О. Білявський, Р. С. Фурдуй – К. : Либідь, 1997. – 160 с.
2. Водний кодекс України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>
3. Збірник методичних рекомендацій про державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства. Чернівці : Зелена Буковина. – 1996 р. – 248с.

4. Земельний кодекс України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

5. Караїм О. А. Екологічне інспектування : Конспект лекцій / О. А. Караїм. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 148 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16097>

6. Караїм О. А. Екологічне інспектування : Методичні рекомендації до практичних робіт / О. А. Караїм. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 68 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16092>

7. Костров М. М. Державний екологічний контроль: Науково-виробниче видання / М. М. Костров, В. К. Сівак, В. Д. Солодкий – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 388 с.

8. Ладиженський В. М. Конспект лекцій навчальної дисципліни «Екологічне інспектування» (для студентів 5 курсу денної і 6 курсу заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст, спеціальності 7.070801 (7.04010601) «Екологія та охорона навколишнього середовища») / Ладиженський В. М., Телюра Н. О.; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 31 с.

9. Лісовий кодекс України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>

10. Максименко Н. В. Організація управління в екологічній діяльності: Підручник. Вид. 2-ге переробл. і доповн. / Максименко Н. В., Задніпровський В. В., Клименко О. М. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – 340 с.

11. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів : затв. наказом № 37 від 18 травня 1995 р. із змінами. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0162-95>

12. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів : затв. наказом № 389 від 20.07.2009 р. із змінами. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0767-09>

13. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря : затв. наказом № 38 від 18 травня 1995 р. із змінами. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0157-95>

14. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря : затв. наказом № 639 від 10.12.2008 р. із змінами. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0048-09>

15. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства : затв. наказом № 171 від 27.10.1997 р. із змінами. – [Електронний ресурс] – Режим доступу :

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98>

16. Методика розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів : затв. наказом № 248/273 від 12.07.2004 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1446-04>

17. Нехорошков В. П. Природоохоронне інспектування: навч. посіб / В. П. Нехорошков. – Одеська державна академія холоду. – 2011 – 156 с.

18. Природоохоронне інспектування : конспект лекцій / укл. : Сівак В. К., Солодкий В. Д., Данілова О. М., Пантелю І. М. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 164 с.

19. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісовому господарству : Постанова № 1464 від 05.12.1996 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1464-96-п>

20. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу : Постанова № 665 від 23.07.2008 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/665-2008-п>

21. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної зеленим насадженням у межах міст та інших населених пунктів : Постанова № 559 від 08.04.1999 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/559-99-п>

22. Про затвердження такс нарахування розміру стягнення за збитки, заподіяні незаконним добуванням або знищенням диких звірів і птахів (крім видів, занесених до червоної книги України), їх жител, біотехнічних споруд : Наказ № 24/32 від 12.03.1996 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0137-96>

23. Про затвердження Такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до червоної книги України) : Наказ № 332/262 від 18.07.2007 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0878-07>

24. Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної порушенням природоохоронного законодавства у межах територій та об'єктів ПЗФ України : Постанова № 521 від 21.04.1998 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/521-98-п>

25. Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд : Постанова № 541 від 24.07.2013 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/541-2013-п>

26. Сівак В.К. Природоохоронне інспектування : Навч. посіб. / В. К. Сівак, В. Д. Солодкий, С. В. Робулець – Чернівці : Зелена Буковина, 2004. – 264 с.

27. Тунік Т. М. Природоохоронне інспектування : Навч. посіб. / Т. М. Тунік, Т.М.Плисенко. – Кіровоград: 2007. – 250 с.